

Obrasci odlučivanja i struktura porodične moći u suvremenoj poljoprivrednoj porodici

Ruža First-Dilić

*Odjel za sociologiju sela, Institut za ekonomiku poljoprivrede i sociologiju sela
Poljoprivrednog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska – Jugoslavija*

SAŽETAK U uvodnom dijelu članka autorica pruža cjelovit pregled ranijih istraživanja i proučavanja temelja moći u obitelji (obiteljskog autoriteta) te izlaže metode prosudbe strukture moći u nuklearnoj obitelji. Zatim je definirala koncepte (ponašanje obiteljsku moć i utjecaj) koje je rabila u vlastitoj analizi i raščlanila različite tipove autoriteta u obitelji (dominacija muža, dominacija žene, autonoman tip autoriteta, i sinkrazijski tip autoriteta).

Drugi dio rada posvećen je proučavanju strukture moći u nuklearnoj poljoprivrednoj obitelji po područjima (poljima) obiteljskog odlučivanja (odluke o proizvodnji odnosno gospodarstvu, domaćinstvu i socijalizaciji potomaka), a s obzirom na tip domaćinstva prema izvoru prihoda (poljoprivredno naspram mješovitom domaćinstvu) i stupanj razvijenosti seoske zajednice – naselja (nerazvijeno – razvijeno naselje). Podaci su prikupljeni 1969. godine u okviru projekta »Položaj žene u seoskoj porodici i društvu u SR Hrvatskoj«.

Osnovni zaključak koji je autorica izvela jest da suvremena poljoprivredna obitelj – dodajući usporedne uočljive tradicionalne obrasce odlučivanja – počinje prakticirati nove, egalitarne oblike obiteljskog odlučivanja i da (s izvjesnim manjim izuzecima) još uvijek postoji jasno prepoznatljiva, statistički značajna povezanost između strukture moći i područja u kojem se donose obiteljske odluke, tipa domaćinstva i stupnja razvijenosti zajednice.

Ključne riječi: poljoprivredna obitelj, odlučivanje, struktura moći, odnos muža i žene.

Primljeno: u svibnju 1971.

Prihvaćeno: u srpnju 1971.

Članak izvorno objavljen u *Sociologiji sela*, Zagreb, 9 (1971) 31/32: 169-184.

1. Uvod

Porodica kao društveni mikrosistem, kao »zajednica ličnosti u interakciji«, kako je zove W. Burgess, povezana je s vanjskim društvenim poretom, makrosistemom, kroz obavljanje raznih funkcija neophodnih za opstanak društva. Tako postoje

dva aspekta proučavanja institucije obitelji: *unutarnje strukture porodice*, te *veze porodice sa širim društvom*. U okviru unutarporodične strukture, pak, postoje četiri odnosa koji čine nuklearnu porodicu (Wilson, 1966.: 412). Prvi i jedini konstitutivni elemenat nuklearne porodice jest odnos između roditelja i potomaka, a zatim slijede: odnos između muža i žene, odnos između oca i potomaka te odnos između majke i potomaka. Svakom od tih odnosa odgovaraju i određene uloge svakoga pojedinog sudionika. Kada se, međutim, taj odnos dinamizira, tj. kada dođe do interakcije između sudionika odnosa, tada svaki od interaktera obavlja one funkcije koje odgovaraju njegovoj ulozi ili skupu uloga čiji je on nosilac, na osnovi postojećeg odnosa.

Od ova četiri opisana odnosa ovdje će biti govora samo o jednome, i to o posebnom aspektu interakcije koju taj odnos involvira: *o odnosu muža i žene u procesu porodičnog odlučivanja*.

Neki istraživači porodice smatraju da su se uloge muža i žene promijenile tokom društvenog razvoja, i to od čvrstih institucionalnih oblika prema egalitarnom, prolazeći pritom kroz razne prijelazne forme (Burgess, Locke and Thomes, 1963.). Sigurno je da je promjena od ruralno-agrarne prošlosti u urbano-industrijsku sadašnjost prodrla u sve pojavne oblike društvenih odnosa, pa je na taj način zahvatila i porodicu. Međutim, u najmanju je ruku pogrešno i simplificirano razmišljati o odnosu između muža i žene kao o temporalnoj promjeni od ranijega odnosa u kojem dominira muž, u današnji potpuno egalitaran odnos. Postoje i druge mogućnosti, kao što su odnos u kome dominira žena, ili odnos u čijim pojedinim dimenzijama dominira svaki od supružnika (autonoman odnos). Bez sociološke analize empirijskih podataka ne možemo zaključivati o postojanju, odnosno prevalenciji ijednog od tih tipova.

Interpersonalni odnosi u suvremenoj seoskoj porodici vidljivo se mijenjaju, s izrazitom modifikacijom tradicionalnih obrazaca. Znanstvena literatura sugerira da su procesi urbanizacije i industrijalizacije, s jedne strane, te proces opadanja patrijarhalizma, s druge, međusobno povezani pa se uzajamno impliciraju i sadržajno prekrivaju. Međutim, promjene kao što su smanjenje veličine seoske obitelji, promjene u poljoprivrednoj tehnologiji, izmjena od poljoprivrede kao načina života u poljoprivredu kao zanimanje, izjednačavanje muškarca i žene, šire sudjelovanje ženskih članova i pripadnika mlađih generacija u porodičnom odlučivanju i dr., nisu zastupljene u istom opsegu u svim ruralnim sredinama. Uslijed toga čini se kao da se patrijarhalizam i dalje uspijeva održati u seoskim sredinama, i to prvenstveno u seoskoj obitelji.

S ovom raznolikošću geografskih, ekonomskih i demografskih struktura koje postoje u Jugoslaviji, očekuje se da će i način života seoske porodice biti raznovrstan, ovisno o stupnju razvijenosti lokalne zajednice i razine prisutnosti nekih strukturalnih obilježja same obitelji. Za pretpostaviti je da upravo te razlike mogu biti osnovica diferencijacije u obrascima odlučivanja i strukturi obiteljske moći u seoskoj porodici, a posebno u njezinoj najtradicionalnijoj pojavnoj kategoriji – poljoprivrednoj obitelji.

2. Ciljevi i problem analize

Ciljevi ove analize su višestruki. *Opći cilj* jest pobliže ispitati strukturu moći u suvremenoj poljoprivrednoj porodici s obzirom na neke njezine kontekstualne karakteristike. On određuje posebne ciljeve. *Specifični ciljevi* analize jesu:

1. utvrditi u kojem opsegu struktura porodične moći može biti objašnjena takvim *unutarnjim obilježjima same obitelji (primarne grupe)* kao što su dimenzije obiteljskog odlučivanja (dimenzija poljoprivrednih odluka, dimenzija domaćinskih odluka, dimenzija odluka u vezi sa socijalizacijom potomaka), a u kojoj mjeri *širim obilježjima porodične grupe*, kao što su izvor dohotka porodice kao proizvodno-potrošačke zajednice, te stupanj razvijenosti lokalne zajednice;
2. ustanoviti koji od ovih skupova obilježja ima najveći utjecaj na diferencijaciju tipova porodične moći?

Imajući na umu rečene ciljeve, *opći problem* ove analize može se izraziti u obliku slijedećih pitanja:

1. što je osnovica obiteljske moći?
2. kako se može mjeriti relativni autoritet u nuklearnoj poljoprivrednoj obitelji?

Mogućnost odgovora na problemska pitanja nalaže prethodan prikaz načina na koje su pojedini autori percipirali osnovicu (temelj, podlogu, izvor) obiteljskog autoriteta uopće, te prikaz načina na koji su ga mjerili.

3. Osnovica porodične moći i autoriteta

Koji su izvori porodičnog autoriteta? Ili, ako je autoritet zavisna varijabla, koje pojave, procesi ili situacije bi se mogle označiti kao nezavisne varijable?

Postoji cijeli niz do sada hipotetiziranih mogućnosti.

»Čini se da je raspodjela uloga u porodičnom odlučivanju u relaciji s potpuno praktičnim dimenzijama bračnog i porodičnog života... Tendencija muža i žene da igraju one uloge u porodičnom odlučivanju koje se smatraju 'tradicionalnima' u vezi je sa stupnjem utjecaja kojeg svaki od njih ima na ishod odluke. Međutim, također je moguće da je konačno zadovoljstvo s rezultatom procesa odlučivanja povezano s ulogama koje supružnici imaju u tom procesu. Čini se kao da su moguće posljedice raspodjele uloga u porodičnom odlučivanju beskonačne ...« (Kenkel, 1959.: 334).

Tako R. O. Blood i D. M. Wolfe (1967.: 12) smatraju *tradiciju* osnovom porodične moći u suvremenoj američkoj porodici. Oni su ispitivali različite tipove porodica za koje se obično smatra da održavaju patrijarhalnu tradiciju: poljoprivrednu porodicu, imigrantsku porodicu, katoličku porodicu, staračku porodicu te po-

rodiću u kojoj oba supružnika imaju vrlo nisko obrazovanje. Iako dobiveni rezultati pokazuju da ni u jednoj od ovih porodica muž nema supstantivno veći autoritet nego što bi ga imao u tzv. prosječnoj porodici, ipak time još uvijek nije odbačen argument da bi tradicija mogla biti značajna osnovica porodične moći.

L. W. Hoffman (1960.) svojim je istraživanjem pokušala objasniti tradiciju pomoću *kulturnih normi* koje pojedinac internalizira prije nego što stupi u brak. U tu svrhu ona je konstruirala skalu kojom je mjerila usvajanje, odnosno odbacivanje ideologije o dominaciji muškarca, te je ustanovila da je rezultat nezaposlenih žena o usvajanju ideje o dominaciji muškarca u obrnutoj korelaciji sa ženinim utjecajem na supruga. Nasuprot tome, u zaposlenih žena takva povezanost ne postoji.

U svojim daljnjim istraživanjima R. O. Blood i D. M. Wolfe pokušali su utvrditi izvore porodičnog autoriteta koji alteriraju tradiciji, te su uveli tzv. *teoriju izvora* (Blood and Wolfe, 1967.: 12). Kao moguće izvore spominju ekonomski izvor novčanog dohotka kojega, u većini slučajeva, doprinosi suprug. Ponekad i žena ekonomski doprinosi u obliku novčanog dohotka, ali je u američkom društvu još uvijek rašireno mišljenje da se ženin doprinos braku iscrpljuje u njezinoj osobnoj atraktivnosti [T. Parsons to naziva »glamor pattern« – obrazac čarobnosti (1942.: 609-613)], te njezinom adekvatnom obavljanju uloge supruge, domaćice i majke. R. O. Blood i D. M. Wolfe (1967.: 14) tvrde da bi komparativni doprinosi muža i žene trebali biti glavna determinanta konjugalnog autoriteta: što je veći raskorak između muževljeva i ženina doprinos, a u korist muža, to je i veća moć muža, i obrnuto.

Rezultati nekih istraživanja sugeriraju da je suprug i otac još uvijek osnovni nosilac moći, jedinstvenosti, autoriteta i ekonomske sigurnosti porodice. No, prema L. J. Axelsonovoj, *ako žena »ude na tržište radne snage, tada izgleda dolazi do modifikacije muževljeva položaja u kući uslijed egalizirane radne 'filozofije' bračnih drugova ...«* (Axelson, 1963.: 189).

E. Lupri u svojem istraživanju o oblicima autoriteta u suvremenoj zapadnonjemačkoj porodici predlaže dva glavna izvora bračnog utjecaja: *društveni položaj*, operacionaliziran kroz veličinu posjeda, prijavljeni godišnji prihod i razinu obrazovanja, te *ženin radni status* (Lupri, 1969.: 136-137). Njegova je glavna pretpostavka da *komparativna participacija muža i žene u vanjskom sistemu* (teorija izvora R. O. Blooda i D. M. Wolfea uključuje također »vanjski sistem«!) determinira strukturu porodične moći, pa u tom smislu pretpostavlja: »Moć supruga u zapadnonjemačkim poljoprivrednim i gradskim porodicama u značajnoj će mjeri oslabjeti ukoliko supruga – u istom ili većem opsegu od svoga muža – bude doprinosila braku stupanjem stečenog obrazovanja, visinom dohotka, nasljedstvom, radnom participacijom i sudjelovanjem u odgovarajućim društvenim organizacijama« (Lupri, 1969.: 137).

U gornjoj hipotezi istaknuto je i *nasljedstvo* kao jedna od mogućih nezavisnih varijabli. No, treba spomenuti da *miraz*, kao ekonomski izvor porodične moći, ni-

kad nije spominjan, unatoč tome što je njegov značaj u seoskim sredinama još uvijek velik.

Postoje i podaci o vezi između konjugalne moći i *životnog ciklusa*. Starenje i rađanje djece izaziva krize različitog intenziteta – od onih vrlo slabog intenziteta u mladih žena koje su usmjerene isključivo na dom i materinstvo, do dubokih konfliktnih situacija u žena koje su zaposlene pa prvo dijete imaju tek u kasnijim godinama. Autoritet i utjecaj muževa u porodici opada nakon njihovog odlaska u mirovinu. Čini se da su tzv. srednje godine života karakterizirane ženinom porodičnom i bračnom dominacijom jer, sudeći po svemu, »... žene u svojim četrdesetim i pedesetim godinama stječu samopouzdanje koje je rijetko u mladih supru- ga ...« (Blood and Wolfe, 1967.: 41-44).

Prema W. Walleru (1961.: 190-192), princip tzv. *manjeg interesa* također je od značaja za porodični utjecaj. Naime, partner koji je manje zainteresiran za skladno održanje braka, skloniji je »iskorištavanju« drugog partnera.

R. O. Blood i D. M. Wolfe istakli su i značaj *relativne kompetentnosti* u odlučivanju. Naime, supružnik koji više zna o području u kojem (ili o kojem) se donosi dotična odluka te je relativno sposobniji da logički zaključuje, shodno tome će i donositi takvu odluku. Ovi autori pretpostavljaju da bi i *relativna uključenost* mogla biti značajna baza za donošenje odluka, hipotetizirajući da položaj pojedinca u strukturi porodičnog utjecaja ovisi o njegovoj relativnoj uključenosti u realizaciju pojedine odluke (Blood and Wolfe, 1967.: 20-21). Otuda slijedi da bi muškarac, ukoliko on vozi traktor, trebao odlučivati o kupovini takvoga poljoprivrednog stroja, a žena bi, ukoliko vodi brigu o peradi, trebala odlučivati o tome. Ovakva bi situacija trebala biti posljedica visoke specijalizacije u radnim ulogama u okviru porodične grupe. No, čini se da je ona ipak vrlo bliska tradicionalnoj raspodjeli uloga, kako radnih tako i upravnih, pa bi u sebi sadržala determiniranost porodične moći radnim ulogama bračnih drugova.

P. E. Slater (1955.: 300-310) zastupa mišljenje o tendenciji *specijalizacije upravljačkih* funkcija unutar tzv. male grupe. Provodeći istraživanje u dvadeset slučajno odabranih eksperimentalnih grupa, s tri do sedam studenata, i pitajući ih o načinu diferenciranja jednoga od njih kao »vođe« grupe, Slater je došao do zaključka da se unutar male grupe jedna osoba može izdiferencirati kao vođa, tj. donosilac odluka, na osnovi kombinacije svojih *personalnih* (psihičkih) kvaliteta, te *grupnih* (socijalnih) zahtjeva grupe kao cjeline. Jer izbor jedne osobe ne ovisi samo o njezinim osobnim atributima nego i o potrebama skupine kao cjeline. Zato će se kao upravljač javiti onaj pojedinac za kojega ostali pripadnici grupe smatraju da će na najpogodniji način moći zadovoljiti istovremeno i radne i upravljačke (socijalno-emocionalne) potrebe grupe u tom trenutku. U krajnjoj liniji taj izbor određuje postojeći sistem vrijednosti male grupe.

W. Haythorn (1953.) je ustanovio da određena *lična obilježja* interaktera olakšavaju a druga otežavaju pravilno funkcioniranje male grupe. Nadograđujući ovu hipotezu, W. K. Kenkel (1959.) govori o determiniranosti uloga u porodičnom odlučivanju određenim personalnim karakteristikama muža i žene, a u jednom

svom kasnijem radu definira *dominaciju, perzistentnost* i *samopouzdanje* kao personalne, nezavisne varijable, koje utječu na ponašanje i na formiranje uloga bračnih drugova u porodičnom odlučivanju (Kenkel, 1961.a).

U jednom od svojih ranijih istraživanja W. F. Kenkel (1961.b) dovodi u vezu diferenciranje uloga u porodičnom odlučivanju s *ostalim ulogama što ih pojedini supružnik ima unutar same nuklearne porodice ili, pak, u širem društvu* uopće. Time se on djelomično približio hipotezi Bottove o značaju *mreže vanjskih društvenih odnosa* supružnika za unutarnju organizaciju konjugalnih uloga. Prema Bottovoj (1957.), ako i nakon stupanja u brak jedan ili obadva bračna druga nastave održavati veze s prijateljima, susjedima ili rođacima koji djeluju izvan uskog nuklearnog područja, posljedica će biti zasnivanje distribucije bračnih uloga, a time i prijenosa uloga odlučivanja u sferu muža i sferu žene, na diferencijaciji radnih uloga, s možda tek pokojom (zajedničkom) dijeljenom aktivnosti, odnosno interesom. Doduše, ovu su hipotezu tek djelomično istraživanjem potvrdili J. Aldous i M. A. Straus, ali o povezanosti mreže vanjskih društvenih kontakata i utjecaja supružnika u porodičnom odlučivanju nije utvrđena nikakva značajna veza (Aldous and Straus, 1966.).

F. L. Strodbeck (1951.) u jednom je svom radu uočio da *etničke razlike* bračnih drugova utječu na njihov položaj u strukturi porodičnog utjecaja. Po tome se onda može očekivati da će i razlike u pripadnosti različitim socijalnim stratumima, odnosno razlike u socijalnom podrijetlu muža i žene, imati slične efekte.

H. Touzard pak u svojoj knjizi o bračnim ulogama u francuskoj porodici, položaj jednoga supružnika u porodičnom odlučivanju stavlja u relaciju s njegovim *socijalnim porijeklom, mjestom stanovanja, profesijom i religijom* (Touzard, 1967.).

Mjesto stanovanja kao nezavisna varijabla koja utječe na distribuciju porodičnih uloga u procesu odlučivanja, primijenjena je i u istraživanju L. Burchinala i W. W. Baudera (1965.).

Sumirajući ovaj dio rada, iz navedenih primjera proizlazi da se raspodjela uloga i njihova determiniranost u procesu porodičnog odlučivanja može promatrati s različitih aspekata, a da pritom nijedan nije pogrešan, ali istodobno nijedan u potpunosti ne objašnjava osnovu porodične moći.

4. Mjerenje porodičnog utjecaja

Revidirajući ranija istraživanja o porodičnom odlučivanju, može se zaključiti da su dosad korištena dva načina mjerenja moći. Prvi je tzv. reputacijski pristup, a drugi je eksperimentalno-opservacijski pristup.¹

¹ Ovaj dio štiva koji se odnosi na mjerenje porodičnog utjecaja napisan je pretežno na osnovi članka Davida M. Heera (1963.).

Prema *reputacijskom pristupu* moć u porodičnom odlučivanju mjeri se ili na osnovi izjave samo jednoga od aktera, ili na osnovi neke treće osobe koja je upoznata sa strukturom utjecaja u odnosnoj porodici. U većini istraživanja koja koriste reputacijski pristup, informacije o porodičnoj moći prikupljene su od samo jednoga ispitanika. Tako, primjerice, R. O. Blood i D. M. Wolfe (1967.) kao informanticu (ispitanicu) o strukturi konjugalne moći koriste suprugu. Isti postupak primijenila je i O. Burić (1968., 1970.) u svom istraživanju utjecaja ženina zaposlenja na promjene u porodičnoj strukturi. Respondenti G. P. Herbsta (1952.), L. W. Hoffmannove (1960.) i M. A. Strausa (1962.) bili su potomci, te su na osnovi njihovih izjava zaključivali o strukturi porodične moći. Sličnim postupkom služio se i H. Touzard (1967.), pitajući potomka o učestalosti neslaganja njegovih roditelja u donošenju pojedinih porodičnih odluka.

No, ima i istraživanja u kojima su respondenti obadva bračna druga. U njima je zapaženo da bračni drugovi na različit način percipiraju strukturu porodične moći u svojoj porodici. Tako D. M. Heer (1963.) u jednom od svojih istraživanja zaključuje kako muževi izjavljuju da imaju manji utjecaj u porodičnom odlučivanju nego što to njihove supruge izjavljuju za njih, i obrnuto.

Koji je od ovih dvaju metodologijskih pristupa bolji, odnosno »vjerodostojniji« – izjava muža odnosno žene, tj. osoba koje su neposredni akteri u procesu porodičnog odlučivanja, ili pak percepcija neke treće osobe, prvenstveno potomka, o položaju i odnosu roditelja u procesu porodičnog odlučivanja? To je i dalje otvoreno pitanje, jer »... Još uvijek nemamo dovoljno spoznaja ... o podudaranju percepcije potomka i njegovih roditelja, i relativne valjanosti izjava iz ovih dvaju izvora. P. G. Herbst, zalažući se za potomka kao adekvatnog informatora o strukturi konjugalne moći, izjavljuje da roditelji pretjeruju u svojim izjavama o egalitarnom odlučivanju. S druge strane, postoji opravdan razlog za sumnju da će percepcija potomka o odlučivanju njegovih roditelja biti prilično nepotpuna i jednostrana ... Jedino će na osnovi daljnjih istraživanja biti moguće odrediti opseg razmimoilaženja izjava roditelja i potomaka, kao i njihovu relativnu vrijednost...« (Heer, 1963.: 134).

U *eksperimentalno-opservacijskom pristupu* položaj pojedinca u procesu porodičnog odlučivanja mjeri se u eksperimentalno organiziranom procesu odlučivanja. Ovaj tradicionalni tip analize procesa interakcije uključuje mali broj privremeno grupiranih pojedinaca, čija se interakcija analizira u laboratoriju. Kada se, međutim, ovakvo istraživanje »preseli« iz laboratorija na teren, i dalje ostaje tendencija laboratorijskog pristupa, jer se istražuju konstante interakcije prema unaprijed formuliranim pravilima i kategorijama, izrađenima u laboratoriju. Čak i kada je u fokusu znanstvenog interesa interakcija između bračnih drugova »na terenu«, tj. u eksperimentalnoj situaciji, analiza u svojoj suštini i dalje ovisi o laboratorijskim kategorijama.² Ovu je metodu u istraživanju porodice naročito koristio i

² O istraživanju interakcije u malim, slučajnim grupacijama ispitanika, usporedi naročito Bales (1950.) i studiju *Interaction Process Analysis* (1951.).

razvio F. J. Strodtbeck, nazivajući je »metodom otkrivanja razlika«. U svojem istraživanju interakcije u doseljeničkim talijanskim i hebrejskim porodicama u New Havenu, on je svakoga člana ponaosob (oca, majku i sina), između ostaloga, pitao o strukturi porodičnog utjecaja, kombinirajući pisani upitnik (I. faza) sa snimanjem razgovora između ova tri člana porodice (II. faza) o predmetu u kojem je barem jedan pisani odgovor bio drugačiji od ostala dva, tj. u slučaju »otkrivene razlike« u stavovima (Strodtbeck, 1968.).

A. J. Vidich (1956.) izvrgnuo je ovaj pristup kritici riječima: »u gotovo svim takvim slučajevima ispitanika se promatralo samo u odgovarajućim mehaničkim okvirima, jedino kao predmet koji odgovara eksperimentalnim uvjetima, bitnima za odnosni istraživački projekt«. Vidich je u svojoj Cornell-studiji snimao razgovore bračnih drugova u njihovu stanu o četiri sugerirana predmeta, usko vezana uz porodični život, a čija je uloga bila potaknuti bračnu interakciju. Razgovor je trajao sve dok se supružnici nisu »nagodili« i usuglasili svoje stavove o svakom pojedinom situacijskom problemu. Pritom su intervjueri bilježili svoja opažanja o pokretima, mimici i sličnim reakcijama interaktera. Svjestan da dobiveni rezultati čine tek mali segment bračne interakcije, autor u analizi svakoga pojedinog razgovora (bilo ih je samo jedanaest) ukazuje na kompleksnost procesa interakcije i opasnost koju u sebi krije simplificirano proučavanje društvenog odnosa uopće. Jer, čak i u »domaćoj« atmosferi, tokom isprovocirane interakcije bračni se drugovi nisu ponašali slobodno, »kao kod kuće«, jer su bili svjesni prisutnosti trećih osoba.

Obadva ova pristupa izučavanju porodičnog utjecaja imaju i prednosti i nedostatke. Tako reputacijska metoda, koja je u biti metoda ispitivanja (za razliku od eksperimentalno-opservacijske koja je metoda promatranja), primijenjena u izučavanju odnosa u porodičnom odlučivanju može u neku ruku zastrašujuće djelovati na respondenta (odnosno ispitanike) pa će on izjaviti da je odlučivanje »zajedničko« ili »dijeljeno« i onda (ili naročito onda) kada to i nije tako. No, s druge strane, ova metoda je daleko jeftinija i brža, te traži manji angažman samoga istraživača. Nadalje, neki autori izražavaju svoju sumnju u nužno visoki validitet eksperimentalno-opservacijskog pristupa. Konačno, eksperimentalno-opservacijski pristup, iako vrlo pogodan za izučavanje malog uzorka (zato je i općeprihvaćen u antropolojskim istraživanjima), gotovo je neprimjenljiv u sociolojskim istraživanjima, koja redovito barataju većim uzorcima. Vodeći računa o prednostima obaju pristupa, neki ih istraživači kombiniraju, služeći se metodom opservacije s participacijom promatrača koji neko vrijeme živi s izabranim porodicama, odnosno plemenom ili malom grupom (B. Malinowski, W. F. Whyte, F. Le Play, te u modificiranom obliku R. F. Bales).³ No, izvjesno je da *još uvijek ne znamo dovoljno o isključivim komparativnim prednostima ovih pristupa*, pa koristimo jednog ili drugog, ili kombiniramo obadva.

³ Primjenu metode opservacije s participacijom promatrača u istraživanjima Bronislawa Malinowskog, Williama Footea Whytea, Frederica Le Pleya i Roberta F. Balesa, obradila je i komentirala Matilda White Riley (1963.).

5. Opći okvir analize

U ovom dijelu članka definirat ćemo glavne koncepte korištene u ovoj analizi, njihove međusobne odnose, te približe odrediti sistem korištenih varijabli.

5.1. Koncepti i definicije

U analizi rabimo slijedeće koncepte: porodično odlučivanje, porodična moć, autoritet, područje porodičnog ponašanja i odluka.

Glavni koncept korišten u ovoj analizi jest *porodična moć*, koju smo odredili pomoću nešto modificirane Wolfeove definicije. Pod *porodičnom moći* radno razumijevamo *potencijalnu sposobnost jedne osobe da prisili drugu osobu da se, unutar stanovitog područja ponašanja, u datom trenutku ponaša na određeni način* (Wolfe, 1950.: 99). Iako, općenito, nosilac moći može biti pojedinac ili grupa, u ovoj analizi ograničit ćemo se samo na dvije osobe: *muža i ženu u nuklearnoj poljoprivrednoj porodici*.

U analizi koncepta *moći* treba razlikovati: (a) *osnove moći*, i (b) *načine »provođenja« moći*.

(a) *Osnove moći*. Budući da je *moć* radno definirana kao *društveni odnos*, a ne kao personalni atribut, osnovu takve moći treba tražiti u određenim svojstvima sudionika društvenog odnosa, koja postaju značajna jedino u njihovoj međusobnoj interakciji, ili u nekim obilježjima njihova odnosa s trećim, interferirajućim pojedincem ili grupom – elementom »vanjskog« odnosa.⁴ Koje će od ova dva obilježja biti značajnije, individualno ili kontekstualno, to varira od slučaja do slučaja.

(b) *Način »obnašanja« moći*. Jedna od osnovnih distinkcija u samom pojmu *moći* jest razlikovanje između *autoriteta* i *utjecaja*, kao potkonceptata koji su, u odnosu

⁴ Pišući o resursima moći, D. M. Wolfe kaže »Ti izvori mogu biti *osobna svojstva ili atributi pojedinca*, koji mogu biti fizičke, intelektualne ili emocionalne prirode (tj. fizička snaga, izgled, znanje ili vještine, ili pak 'sposobnost' pružanja i primanja ljubavi); ili mogu biti u *materijalnom posjedovanju ili statusnim distinkcijama* (intrinzično vrijedni ili instrumentalni predmeti, ili prava i predmeti, ili prava i privilegije koje rezultiraju iz određenoga društvenog položaja)« (Wolfe, 1950.: 100).

Ovaj drugi »izvor moći« – nazovimo ga objektivnim izvorom, nešto detaljnije je obrazložio G. E. Lenski, razlikujući *moć položaja* od *moći vlasništva*. »Moć položaja označava takvu moć koja punopravno pripada nosiocu bilo koje društvene uloge ili organizacijske dužnosti koja obuhvaća autoritet ili utjecaj.« Moć vlasništva, počiva na privatnom vlasništvu ili na posjedu, jer je »... Vlasništvo, po definiciji, nešto što utječe na porast nečije vrijednosti, pa vlasnik kontrolira izvore koji mogu utjecati na akcije drugih. Što je veće vlasništvo, veća je sposobnost utjecaja, pa je veća i moć« (Lenski, 1966.: 57-58).

na koncept *moći*, na nižoj analitičkoj razini. Pod *autoritetom* radno razumijevamo *spособnost jedne osobe da donosi odluke koje će rukovoditi ponašanjem druge osobe u određenom području ponašanja i u datom vremenu, a koju obadva sudionika doživljavaju »pravom« onoga koji odlučuje*. Potkoncept *utjecaj* je, međutim, mnogo suptilniji. *Utjecaj je potencijalna sposobnost jedne osobe da utječe na ponašanje druge osobe u određenom području ponašanja i u datom vremenu*.

Dok je *autoritet* (a) prihvaćeno, tj. legitimno pravo jedne osobe da (b) donosi odluku s interpersonalnim implikacijama, dotle *utjecaj*, koji nije percipiran pravom induktora, nužno ne može imati nikakve interpersonalne implikacije. Utjecaj se instrumentalizira samo onda kada njegov nosilac percipira realnu mogućnost uspjeha svoje akcije, kada mu izgleda da bi mogao utjecati na recipijenta, te tako ostvariti ono što želi.

Ova dva potkoncepta, *autoritet* i *utjecaj*, iako razlučivi na analitičkoj razini, na empirijskoj su često isprepleteni i nerazlučivi. No, očito je da je *autoritet* potkoncept veće informativne vrijednosti od potkoncepta *utjecaj*, jer pokriva šire pojamovno područje, te kao takav djelomično obuhvaća i potkoncept *utjecaja*.

Promatrajući interakciju između muža i žene u procesu porodičnog odlučivanja, raspodjela uloga nosilaca autoriteta i uloga nosilaca utjecaja može biti slijedeća: ukoliko muž odlučuje, on je nosilac autoriteta. Ukoliko se, međutim, on konzultira sa suprugom u pogledu konkretne odluke, ali ipak on donosi konačnu odluku (»njegova je zadnja«), tada je muž nosilac autoriteta, a žena je induktor utjecaja. Posebno je pitanje je li supruga svojom intervencijom uistinu uspjela utjecati na muževljevu odluku? Jer, ukoliko nije, onda je očito da je i *autoritet* i *utjecaj* kumuliran u osobi muža, bar što se tiče konkretne odluke i u datom vremenu, jer je njegov *utjecaj* nad suprugom veći nego njezin nad njim.

U ovoj ćemo analizi pratiti samo autoritet, ne i utjecaj.

Budući da je *autoritet* definiran kao društveni odnos, a ne kao atribut osobe, on se realizira u interakciji, odnosno »korištenjem autoriteta«. Prema tome, na empirijskoj se razini *autoritet* ostvaruje u konkretnim akcijama njegova nositelja, putem odluka koje on donosi. Na taj način *odluka* je shvaćena kao sastavni dio obnašanja autoriteta. D. E. Wolfe definira *odluku kao proces u kojem pojedinac, razmatrajući nekoliko alternativnih mogućnosti djelovanja, u datoj situaciji odabire jednu kao onu koju treba slijediti*. U odnosu autoriteta, to znači da obadva sudionika percipiraju djelatnost nositelja autoriteta kao njegovo pravo, te je recipijent obvezan ponašati se u skladu s takvom odlukom, odnosno »provesti je u djelo«.

Pojedine se odluke ne promatraju samostalno nego dijelom određenog područja ponašanja, pa područje ponašanja čini jedinicu analize. Pod *područjem porodičnog ponašanja* radno razumijevamo *skup aktivnosti članova porodice koje su međusobno usko povezane zajedničkim ciljem (tj. zadovoljavanjem iste ili sličnih potreba porodice kao grupe), a relativno su samostalne u odnosu na ostale poro-*

dične aktivnosti. Time je proces *porodičnog odlučivanja* radno definiran kao *sistem ili polje ponašanja sastavljeno od nekoliko područja odlučivanja*, operacionaliziranih kroz pojedine konkretne odluke.⁵

5.2. Tipovi autoriteta

Odnosi autoriteta u porodičnom odlučivanju mogu varirati od jedne porodice do druge s obzirom na: (a) opseg relativnog autoriteta muža i žene, i (b) opseg dijeljenog autoriteta. *Relativni autoritet muža i žene* pokazuje odnos opsega autoriteta žene i opsega autoriteta muža unutar jednog područja ponašanja. Ovdje su moguće tri situacije:

1. *tip dominacije muža*: u nekom području ponašanja muž samostalno donosi veći broj odluka od žene, tj. opseg autoriteta muža veći je od opsega autoriteta žene i opsega dijeljenog autoriteta;
2. *tip dominacije žene*: u određenom području ponašanja žena samostalno donosi veći broj odluka od muža, tj. opseg autoriteta žene veći je od opsega autoriteta muža i opsega dijeljenog autoriteta;
3. *autonoman tip*: u izvjesnom području ponašanja istodobno jednak broj odluka donosi samostalno muž i samostalno žena (izbalansirani autoritet), bez ijedne zajedničke odluke, ili je broj odluka koje donose muž i žena samostalno veći od broja odluka koje donose zajednički (tj. opseg izbalansiranog autoriteta veći je od opsega dijeljenog autoriteta).

Naspram razmjernog autoriteta muža i žene, postoji *dijeljeni autoritet*, tj. zajedničko donošenje odluka (Wolfe, 1950.: 104-105). Evo i četvrte moguće situacije odnosa:

4. *sinkrazijski tip autoriteta** u određenom području ponašanja sve odluke donose bračni drugovi zajednički,⁶ ili je opseg zajedničkog odlučivanja jednak ili veći od opsega relativnog autoriteta.

⁵ Definirati porodično odlučivanje poljem ponašanja znači primijeniti Lewinovu teoriju polja (Lewin, 1951.; Touzard, 1966.: 42-43).

* Izvorniku na engleskom jeziku »syncratic type of authority« odgovarao bi hrvatski ekvivalent »stopljen (odnosno zajednički, nedjeljiv) tip autoriteta« (op. A. Petak).

⁶ U situaciji zajedničkog odlučivanja muža i žene, stvarno nema »autoriteta«, ukoliko se kao interakteri porodičnog ponašanja javljaju iste osobe koje i suodlučuju. No, kako su ovom analizom obuhvaćene nuklearne porodice, koje po svojoj definiciji obuhvaćaju muža i ženu (tj. suodlučitelje) ali i njihove potomke (koji su isključeni iz procesa odlučivanja ali se moraju ponašati u skladu s odlukama svojih roditelja), opravdano je govoriti o »dijeljenom« ili »zajedničkom« autoritetu.

5.3. Varijable

Kako jedinicu naše analize čini nuklearna poljoprivredna porodica, izdvojili smo dva njezina obilježja za koja možemo pretpostaviti da se nalaze u zanimljivom odnosu. Prvo je »porodična struktura moći«, a drugo »područje porodičnog ponašanja«. Pritom ćemo primijeniti *strukturalnu analizu*: obilježje porodične grupe »porodična moć« ne dovodi se u vezu jedino sa *segmentarnim obilježjem* te grupe – područjima porodičnog odlučivanja, nego i s *vanjskim grupnim obilježjima*: tip domaćinstva prema izvoru prihoda, te razvijenost naselja u kojem živi odnosa obitelji. U skladu s tim, našu *osnovnu hipotezu* »struktura moći u poljoprivrednoj porodici u vezi je s određenim obilježjima same obitelji, kao i obilježjima šire zajednice kojoj porodica pripada« razvili smo u svega jednu *specifičnu*: »struktura autoriteta u poljoprivrednoj porodici u vezi s je područjima porodičnog odlučivanja, s tipom domaćinstva prema izvoru prihoda te stupnjem razvijenosti naselja u kome živi ta porodica«.

Porodična struktura moći, operacionalizirana kroz pojedine tipove autoriteta, zavisna je varijabla. Ona će biti dovedena u vezu s trima skupinama nezavisnih varijabli za koje se pretpostavlja da mogu utjecati na strukturu porodične moći:

1. područja porodičnog odlučivanja:
 - a) područje odluka o gospodarstvu,
 - b) područje odluka o domaćinstvu,
 - c) područje odluka o socijalizaciji potomaka;
2. tip domaćinstva prema izvoru prihoda:
 - a) poljoprivredno domaćinstvo,
 - b) mješovito domaćinstvo;
3. stupanj razvijenosti naselja:
 - a) nerazvijeno naselje,
 - b) razvijeno naselje.

6. Metoda istraživanja

Budući da su ranija istraživanja pokazala usku korelaciju između izjava žena i izjava muževa o strukturi njihove porodice i odnosa u konjugalnom odlučivanju, i ovdje smo primijenili reputacijski pristup, tj. informanti o položaju muža i žene u porodičnom odlučivanju bile su samo supruge.

6.1. Uzorak i izvori podataka

Ova je analiza izvedena temeljem jednog dijela podataka prikupljenih u istraživanju »Položaj žene u seoskoj porodici i društvu u SR Hrvatskoj« koje je provedeno u šesnaest namjerno odabranih sela u Hrvatskoj u razdoblju 1967.-1970. go-

dine. Višestupnjevitim kvotnim uzorkom obuhvaćeno je ukupno 320 seoskih domaćinstava. Između tih domaćinstava za ovu analizu selektiran je poduzorak od 170 seoskih domaćinstava koja se strukturom identificiraju s nuklearnom porodicom. Intervjuirane supruge reprezentativne su za sve porodice tzv. čistih poljoprivrednika i mješovitih poljoprivrednika u odabranim naseljima, na osnovi slijedećih kriterija: (a) supruge su rođene u razdoblju 1910.-1950. godine; (b) domaćinstva imaju dohodak iz poljoprivrede, bilo isključivo, bilo djelomično; (c) žena je zaposlena isključivo na gospodarstvu i u domaćinstvu; (d) porodica je nuklearna; (e) porodica je potpuna.

Empirijski su podaci prikupljeni intervjuiranjem seoskih žena. Od ukupno 55 pitanja iz podsjetnika za razgovor, za potrebe ove analize korišteni su odgovori na tri djelomično strukturana pitanja.

Terensko je istraživanje provedeno u 1969. godini.

6.2. Mjerenje

Svako pojedino područje odlučivanja operacionalizirano je kroz određene porodične odluke kao sastavne dijelove, i to:

A. područje odluka o gospodarstvu:

1. kupovina, prodaja ili zakup zemlje,
2. kupovina važnije poljoprivredne opreme,
3. kupovina i prodaja stoke,
4. nabavka gnojiva,
5. promjena rasporeda pojedinih kultura,
6. prodaja poljoprivrednih proizvoda,
7. gradnja gospodarskih zgrada;

B. područje odluka o domaćinstvu:

1. pozajmljivanje novca,
2. građevinski radovi na kući,
3. popravke u kući,
4. kupovina osnovne opreme za domaćinstvo,
5. kupovina nekoga prijevoznog sredstva;

C. područje odluka o socijalizaciji:

1. kupovanje odjevnih predmeta za djecu,
2. daljnje školovanje djece,
3. davanje džeparca djeci,
4. pomoć djece pri radu u domaćinstvu i na gospodarstvu.

Ove su odluke odabrane pretpostavljajući da su najtipičnije za poljoprivrednu obitelj, te da ih većina poljoprivrednih porodica donosi barem jedanput tokom svojega života. Kao indikatori porodičnog odlučivanja, sve odluke u pojedinom području porodičnog funkcioniranja imaju istu težinu.

7. Analiza rezultata

Kombinacijom mogućih odgovora na pitanje o tome tko donosi konačnu odluku o pojedinoj aktivnosti iz određenog područja ponašanja,⁷ dobiven je skupni indeks za područje ponašanja koji označuje jedan od četiri moguća tipa autoriteta: dominacija muža, dominacija žene, autonoman tip autoriteta, sinkrazijski tip autoriteta.

Tablica 1.

Tipovi autoriteta prema područjima porodičnog odlučivanja (u %)⁸

Tip autoriteta	Područje odlučivanja		
	Proizvodnja (N = 167)	Domaćinstvo (N = 170)	Socijalizacija potomaka (N = 156)
Dominacija muža	56,3	48,2	21,2
Dominacija žene	1,8	1,8	19,9
Autonoman tip autoriteta	-	-	7,0
Sinkrazijski tip autoriteta	48,2	50,0	51,9
Ukupno	100,0	100,0	100,0

Dobiveni rezultati, prije svega, indiciraju razlike u opsegu relativnog autoriteta muža i žene nasuprot dijeljenom autoritetu prema pojedinim područjima obiteljskog odlučivanja. Relativan autoritet muža i žene dominira u području odluka o gospodarstvu, a dijeljeni autoritet u području odluka o socijalizaciji potomaka. U području odluka o domaćinstvu, opseg relativnog i dijeljenog autoriteta je jednak.

Razdioba tipova autoriteta potvrđuje, u uvodu iznijetu, pretpostavku da se patrijarhalizam još uvijek naglašeno održava u poljoprivrednoj porodici. Naime, u sva tri područja porodičnog odlučivanja opseg autoriteta muža veći je od opsega autoriteta žene. Nasuprot tome, relativno značajna zastupljenost sinkrazijskog tipa autoriteta pokazuje da je proces egalizacije bračnih drugova uznapredovao i u poljoprivrednoj porodici. Interesantno je, nadalje, da se autonoman tip autoriteta javlja, i to u razmjerno malom opsegu, samo u odluka o socijalizaciji potomaka

⁷ Na razini pojedine odluke moguća su četiri odgovora: odluka se ne donosi; muž odlučuje sam; žena odlučuje sama; muž i žena zajednički odlučuju.

⁸ Iz daljnje analize isključene su porodice u kojima se ne donose odgovarajuće odluke.

(obično žena samostalno donosi odluke o kupovanju odjevnih predmeta za potomke i o njihovu pomaganju pri radu u domaćinstvu i na gospodarstvu, a muž odlučuje o daljnjem školovanju i davanju džeparca).

U nastavku analize tipove autoriteta ukrstili smo sa (1) stupnjem razvijenosti naselja i (2) tipom domaćinstva prema izvoru prihoda, i to za područja odlučivanja.⁹

Tablica 2.

Tipovi autoriteta u području odluka o proizvodnji, prema stupnju razvijenosti naselja (f)

Razvijenost naselja	Tip autoriteta			Ukupno
	Dominacija muža	Dominacija žene	Sinkrazijski tip autoriteta	
Razvijeno	39	1	45	85
Nerazvijeno	55	2	25	82
Ukupno	94	3	70	167

$$\chi^2 = 9,080; C_k = 0,331.$$

Analiza je pokazala značajnu povezanost između tipa autoriteta i razvijenosti naselja. U seoskim naseljima s razmjerno diferenciranom socio-profesionalnom strukturom, dobrom prometnom povezanošću s lokalnim centrima, te opremljenošću društvenim i kulturnim ustanovama, relativno češće susrećemo sinkrazijski tip autoriteta. Nasuprot tome, prometno izolirana naselja, sa zatvorenim agrarnom strukturom i bez osnovnih institucija, karakterizira patrijarhalan sustav odlučivanja.

Tablica 3.

Tipovi autoriteta u području odluka o proizvodnji, prema tipu domaćinstva (f)

Tip domaćinstva	Tip autoriteta			Ukupno
	Dominacija muža	Dominacija žene	Sinkrazijski tip autoriteta	
Čisto poljoprivredno	57	2	32	91
Mješovito	37	1	38	76
Ukupno	94	3	70	167

$$\chi^2 = 3,615; C_k = 0,213.$$

⁹ Zbog malog uzorka, rezultate prikazujemo u apsolutnim brojevima odnosno frekvencijama (f). Značajnost razlika testirali smo hi-kvadrat testom (χ^2) i korigiranim koeficijentom kontingencije (C_k).

Činjenica da se neki član domaćinstva (u našem slučaju muž) zaposlio izvan domaćinstva, ne znači samo promjenu u zanimanju i položaju toga člana nego izaziva dalekosežne promjene i u unutarnjoj strukturi porodice. Žena u mješovitom domaćinstvu često ostaje glavnom radnom snagom i u domaćinstvu i na poljoprivrednom posjedu, te preuzima znatan dio odgovornosti i u pitanjima značajnima za organizaciju proizvodnje. Stoga je logično očekivati da će i njezin udjel u donošenju odluka o gospodarstvu biti veći nego u čisto poljoprivrednim domaćinstvima. Na svoj način to potvrđuju i rezultati našeg istraživanja. Utvrđena veza je, doduše, relativno slabijeg intenziteta, ali je još uvijek statistički značajna.

Tablica 4.
Tipovi autoriteta u području odluka o domaćinstvu, prema stupnju razvijenosti naselja (*f*)

Razvijenost naselja	Tip autoriteta			Ukupno
	Dominacija muža	Dominacija žene	Sinkrazijski tip autoriteta	
Razvijeno	35	1	52	88
Nerazvijeno	47	2	33	82
Ukupno	82	3	85	170

$$\chi^2 = 6,408; C_k = 0,279.$$

Slično kao i za odluke o gospodarstvu, i ovdje smo utvrdili značajnu vezu između stupnja razvijenosti naselja i tipova autoriteta. U razvijenim seoskim sredinama dominira zajedničko odlučivanje bračnih drugova, a u nerazvijenima dominira odlučivanje muža.

Tablica 5.
Tipovi autoriteta u području odluka o domaćinstvu, prema tipu domaćinstva (*f*)

Tip domaćinstva	Tip autoriteta			Ukupno
	Dominacija muža	Dominacija žene	Sinkrazijski tip autoriteta	
Čisto poljoprivredno	50	2	39	91
Mješovito	32	1	46	79
Ukupno	82	3	85	170

$$\chi^2 = 0,223; C_k = 0,223.$$

U odnosu na područje odlučivanja o gospodarstvu, ovdje je povezanost između tipova domaćinstva i autoriteta nešto značajnija. Zanimljivo je, međutim, da i u sferi odluka o domaćinstvu, većem radnom doprinosu ne odgovara samostalnost žene u odlučivanju nego tek njezino uključivanje u zajedničko donošenje odluka.

Tablica 6.

Tipovi autoriteta u području odluka o socijalizaciji potomaka, prema razvijenosti naselja (*f*)

Razvijenost naselja	Tip autoriteta				Ukupno
	Dominacija muža	Dominacija žene	Autonoman tip autoriteta	Sinkrazijski tip autoriteta	
Razvijeno	22	16	4	43	85
Nerazvijeno	11	15	7	38	71
Ukupno	33	31	11	81	156

$$\chi^2 = 0,054; C_k = 0,074.$$

Za razliku od prethodna dva područja odlučivanja, u donošenju odluka o socijalizaciji potomaka *nije* utvrđena iole značajnija statistička veza između stupnja razvijenosti naselja i tipa autoriteta.

Tablica 7.

Tipovi autoriteta u području odluka o socijalizaciji potomaka, prema tipu domaćinstva (*f*)

Tip domaćinstva	Tip autoriteta				Ukupno
	Dominacija muža	Dominacija žene	Autonoman tip autoriteta	Sinkrazijski tip autoriteta	
Čisto poljoprivredno	20	16	5	42	83
Mješovito	13	15	6	39	73
Ukupno	33	31	11	81	156

$$\chi^2 = 0,905; C_k = 0,003.$$

Kao u tablici 6., i u tablici 7. nismo utvrdili povezanost mjerenih varijabli.

8. Zaključna napomena

U ovom smo članku ponajprije nastojali razraditi opći okvir za istraživanje obraza odlučivanja i strukture obiteljske moći u nuklearnoj poljoprivrednoj porodici. Sama empirijska verifikacija toga okvira ima cijeli niz nedostataka, a oni prvenstveno proizlaze iz nepotpunosti istraživačkih podataka (radi se zapravo o nekoj vrsti sekundarne analize). Zbog toga se i nismo mogli upustiti u iole precizniju analizu *osnova* porodične moći i autoriteta u suvremenoj poljoprivrednoj obitelji, a što bi inače trebalo predstavljati jedan od najvažnijih problema u ovoj vrsti istraživanja.

No, neovisno o tome, čini se značajnim što smo utvrdili da se u suvremenoj poljoprivrednoj porodici, uz relativno naglašene tradicionalne obrasce u sistemu do-

nošenja porodičnih odluka, javljaju i novi, egalitarni oblici. Nadalje, utvrđena je relativno značajna povezanost između strukture, autoriteta i područja porodičnog odlučivanja, te tipa domaćinstva prema izvoru prihoda i stupnju razvijenosti naselja. Jedinu smo iznimku ustanovili u području odlučivanja o socijalizaciji potomaka.

Literatura

1. Aldous, Joan; Strauss, Murray A. (1966.): Social Network and Conjugal Roles : A Test of Bott's Hypothesis. – **Social Forces**, 34 (1966) 4: 576-580.
2. Axelson, Leland J. (1963.): The Marital Adjustment and Marital Role Definitions of Husbands of Working and Nonworking Wives. – **Marriage and Family Living**, 25 (1963) 2: 189.
3. Bales, Robert F. (1950.): The Analysis of Small Group Interaction. – **American Sociological Review**, 5 (1950) 2: 257-264.
4. Blood, Robert O. Jr.; Wolfe, Donald M. (1967.): Husbands and Wives : The Dynamics of Married Living. – New York; London : The Free Press; Collier MacMillan, Ltd.
5. Bott, Elizabeth (1957.): Family and Social Network : Roles, Norms and External Relationships in Ordinary Urban Families. – London : Tavistock Publications.
6. Burchinal, Lee G.; Bauder, Ward W. (1965.): Decision-Making and Role Patterns Among Iowa Farm and Nonfarm Families. – **Journal of Marriage and the Family**, 27 (1965) 4: 525-530.
7. Burgess, Ernest W.; Locke, Harvey J.; Thomes, Mary Margaret (1963.): The Family: From Institution to Companionship. – New York : American Book Comp.
8. Burić-Čuković, Olivera (1968.): Promene u porodičnom životu nastale pod uticajem žene zaposlenosti : analiza jednog empirijskog istraživanja. – Beograd : Institut društvenih nauka, 244 str.
9. Burić-Čuković, Olivera (1970.): Family Modernization and the Inconsistency of Its Structure. Saopćenje podneseno na Svjetskom kongresu Međunarodnog udruženja za sociologiju, Varna (Bugarska), 1970.
10. Haythorn, W. (1953.): The Influence of Individual Members on the Characteristics of Small Groups. – **Journal of Abnormal Social Psychology**, 23 (1953): 226-284.
11. Heer, David M. (1963.): The Measurement and Bases of Family Power : An Overview. – **Marriage and Family Living**, 25 (1963) 2: 133-139.
12. Herbst, P. G. (1952.): The Measurement of Family Relationship. – **The Human Relations**, 5 (1952) 1: 3-35.
13. Hoffman, Lois W. (1960.): Effects of the Employment of Mothers on Parental Power Relations and the Division of Household Tasks. – **Marriage and Family Living**, 22 (1960) 1: 27-35.
14. Interactio Process Analysis (1951.). – Cambridge, MASS.
15. Kenkel, William F. (1959.): Traditional Family Ideology and Spousal Roles in Decision-Making. – **Marriage and Family Living**, 21 (1959) 4: 331-339.
16. Kenkel, William F. (1961.a): Dominance, Persistence, Self-Confidence, and Spousal Roles in Decision-Making. – **The Journal of Social Psychology**, 54 (1961): 349-358.
17. Kenkel, William F. (1961.b): Family Interaction in Decision-Making on Spending. – In: Nelson N. Foote (ed.): **Household Decision-Making : Consumer Behavior**, Vol. IV. – New York : New York University Press, pp. 140-164.

18. Lenski, Gerhard E. (1966.): *Power and Privilege : A Theory of Social Stratification.* – New York : McGraw-Hill Book Company.
19. Lewin, Kurt (1951.): *Field Theory in Social Science : Selected Theoretical Papers by Kurt Lewin / Edited by Dorwin Cartwright.* – New York : Harper and Row Publishers.
20. Lupri, Eugen (1969.): *Contemporary Authority Patterns in the West German Family : A Study in Cross-National Validation.* – **Journal of Marriage and the Family**, 31 (1969) 1: 136-137.
21. Parsons, Talcott (1942.): *Age and Sex in the Social Structure of the United States.* – **American Sociological Review**, 7 (1942): 609-613.
22. Riley, Matilda White (1963.): *Sociological Research : A Case Approach, I.* – New York; Chicago; San Francisco; Atlanta : Harcourt, Brace and World, Inc. (posebice pp. 34-131).
23. Slater, Philip E. (1955.): *Role Differentiation in Small Groups.* – **American Sociological Review**, 20 (1955) 3: 300-310.
24. Straus, Murray A. (1962.): *Conjugal Power and Adolescent Personality.* – **Marriage and Family Living**, 24 (1962) 1: 17-25.
25. Strodbeck, Fred L. (1951.): *Husband-Wife Interaction over Revealed Differences.* – **American Sociological Review**, 16 (1951) 4: 468-473.
26. Strodbeck, Fred L. (1968.): *Family Interaction, Values, and Achievement.* – In: Robert F. Winch and Louis W. Goodman (eds.): **Selected Studies in Marriage and the Family**, Third edition. – New York; London : Holt, Rinehart and Winston, Inc., pp. 364-380.
27. Touzard, Hubert (1967.): *Enquête Psychosociologique sur les Rôles Conjugaux et la Structure Familiale.* – Paris : Centre National de la Recherche Scientifique. – (Monographies Françaises de Psychologie; No. 13)
28. Vidich, Arthur J. (1956.): *Methodological Problems in the Observation of Husband Wife Interaction.* – **Marriage and the Family Living**, 18 (1956) 3: 234-239.
29. Waller, Willard (1961.): *The Family : A Dynamic Interpretation.* – New York : The Dryden Press.
30. Wilson, Everett K. (1966.): *Sociology : Rules, Roles, and Relationships.* – Homewood, IL : The Dorsey Press.
31. Wolfe, Donald M. (1950.): *Power and Authority in the Family.* – In: Dorwin Cartwright (ed.): **Studies in Social Power.** – Ann Arbor : The University of Michigan.

Original scientific paper

Ruža First-Dilić

Department of Rural Sociology, Institute of Agricultural Economics and Rural Sociology, Faculty of Agriculture of the University of Zagreb, Zagreb, Croatia – Yugoslavia

Forms of Decision-Making and the Structure of Family Authority in the Contemporary Agrarian Family

Summary

In the introduction the authoress gives a survey of earlier researches and studies of the foundations of family authority and points to the methods of assessing family authority in nuclear families. She then defines the concepts (in the first place, family authority and family influence) used in her analyses and discusses various types of authority (domination of the husband, domination of the wife, the autonomous type, and the syncretic type of authority).

The second part of the article is devoted to a study of the structure of authority in the nuclear agrarian family as regards sphere of family decision-making (decisions on production, housekeeping, and socialization of descendants), type of household according to source of income, and level of development of the respective rural community. The data were collected in 1969 within the research project »The Status of Women in Rural Family and Society in SR Croatia«.

The authoress draws the basic conclusion that the contemporary agrarian family – in addition to the comparatively marked traditional patterns of decision-making – is beginning to reveal new, egalitarian forms of family decision-making and that (with certain minor exceptions) there exists a marked statistically significant connection between the structure of authority and sphere of family decision-making, type of household and development level of the respective community.

Key words: agrarian family, family decision-making, structure of authority, husband-wife interaction.

Received on: May 1971

Accepted on: July 1971

The article originally published in *Sociologija sela*, 9 (1971) 31/32: 169-184.

Ружа Фирст-Дилич

Институт аграрной экономики и социологии деревни, Факультет агрономии Загребского университета, Загреб, Хорватия - Югославия

Образцы решений и структура семейного влияния в современной сельскохозяйственной среде

Резюме

В начале статьи автор дает обзор осуществленных до настоящего времени исследовательских работ о вопросах семейного влияния и авторитета и приводит способы определения семейного влияния в ядерных семьях. Во второй части автор определяет концепты которые он использует во своем анализе и назначает типы авторитета (доминанция мужа, доминанция жены, автономный тип и смешанный тип авторитета).

Вторая часть посвящена анализу структуры авторитета в ядерной сельскохозяйственной семье учитывая область семейного принятия решений (решения о производстве, домохозяйстве и социализации потомков), тип домохозяйства в соответствии с источником доходов и степень развития села в котором живут семьи участвовавшие в анкетах, т. е. охваченные анализом.

В основном, автор заключает, что в современной сельскохозяйственной семье наряду с относительно выраженными традиционными образцами в системе принятия семейных решений являются и новые эгалитарные образцы и что существует, с учетом незначительных исключений, значительная связанность между структурой авторитета и областью семейного решения, типом домохозяйства и уровнем развития населения.

Ключевые слова: сельскохозяйственная семья, семейно принятие решения, структура авторитета, однос муж - жена.

Получено: в мае, 1971 года.

Принято к печати: в июле, 1971 года.

Статья впервые опубликована в журнале *Sociologija sela* (Социология деревни), Загреб, Vol. 9, 1971, № 31/32, стр. 169-184.